

Danku (Dancu)

AJászvásár körüli csángó telepek jó része a 20. század 60–70-es éveiben keletkezett újabb kori kirajzásnak az eredményei, amikor a város ipara nagy lendülettel kezdett fejlődni. Tomesten nagy vágóhidak, Dankun az üvegházi zöldségtermesztés és a szarvasmarha-tenyésztésre szakosodott farm vonzotta ide a katolikusokat.

Danku Jászvásártól 6 km-re keletre települt, Holboca község faluja, s a Bahluj bal oldali teraszának a homlokán és a folyó völgyésikjén települt. Régi emberi településnek a nyomaira bukkantak ennek falunak a határában is, a bronz-, a vas-, a népvándorlás, valamint a korai és a fejlett feudalizmus korából. Régi neve: Moara Dancu (Danku malma) volt.

Természeti feltételeit tekintve a Bahluj bal oldali teraszrendszeréhez tartozik, amelyeket mélyen barázdáltak a Bahluj felé szaladó patakok völgyei, ahol gyakoriak a lejtőmozgások. A teraszok negyedkori rétegei alatt középszarmata lerakódások húzódnak meg (agyagok, márgák, homokok), míg a Bahluj völgyében 8–12 méter magas üledékrétegek felett elhagyott folyókanyarok és morotvák sorakoznak. A folyók közti övezetben gyengén és közepesen lemosott csernozjom talajok vannak, az oldalakon lejtő csernozjomok, míg az árterületen hordalék, pocsolya és sós a talaj.

Oklevélben először 1630-ban említették.¹

A 19. század végén megjelent *Iași megye földrajzi szótárában* mint Jászvásár birtokát mutatták be, 174 ha területtel, ahol 36 család és 170 lakos élt. 272 szarvasmarhát, 223 juhot, 17 lovat és 37 sertést is tartottak.²

¹ Obreja, 1979. 68.

² Chiriță, 1888. 89.

1912-ben 299 lakosa volt, 1930-ban 404, és 1977-ben 1093-ra növekedett a lakóinak a száma.¹ Katolikus lakói csak az utolsó negyedszázadban telepedtek itt le. 2005-ben 76 család és 223 lakója volt katolikus.²

Danku gazdasága tipikus város körüli gazdaság, ahol földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkoznak. Van egy 65 hektáros, hatalmas, zöldségtermesztésre szakosodott üvegházkomplexuma, s emellett a Danku-Farmja, melyen tejelő szarvasmarhákat és bikákat tenyésztnek.³

Dávid (David)

A moldvai csángó vagy részben csángó falvak egyike, ahol vegyesen élnek magyarok románokkal, és ahol a 18. században az utolsó tatárdúlás idején a Szeret menti csángó falvakból bújdosottak alapítottak kis telepet.

Erdélyi menekültek is eljutottak ide a madéfalvi veszedelem idején és az azt követő időkben.

Dávid Văleni (Valény) község faluja. A Dávid patak mentén települt, amely a Merenka (Brăteasca) patak mellékvize, amely a Moldova folyó felé igyekszik. A Talpa–Botest megyei út mellett Talpától 5 kilométerre, Románvásártól 27 kilométerre fekszik.

Dávid a Szub-Kárpátok a Moldova–Beszterce folyók közti övezetének természeti környezetéhez tartozik. Újharmadkori lerakódások, gyengén cementált homokkő, konglomerát rétegek találhatóak altalajában, amelyek a valakhiiai fázisban meggyűrődtek. Talajai közepesen termékeny hamuszürke és barna erdei talajok. Domborzata 300–500 méter tengerszint feletti magasságú halmos-dombos, erdőborította táj.

¹ Obreja, 1979. 68.

² *Almanahul Presa Bună*. 2005. 340

³ Obreja, 1979. 104.

A hagyomány szerint az első idetelepedőről, David Schiauról nyerte a falu a nevét, ami nem valószínű, mert a nevet nem a keresztnév, hanem a családnév után szokták adni.¹

Dávid neve megjelent az 1792. évi osztrák katonai térkép leírásában „Daschid” néven, de adatait Velénnyel és Kakashsal összesítve közölték. A három faluban összesen 30 ház volt, s 5 ló-, valamint 48 ökörfogatot tudtak kiállítani.²

A dávidi katolikusok először a 18. század végi moldvai plebániák statisztikáiban szerepeltek.³

Jerney János 95 csángó és jövevény-magyar lakosát említette.⁴

Kovács Ferenc a jászvásári vikariátus 1857. évi jelentése alapján a talpai plebánia fiókegyházaként említette 9 személlyel, ami elírás lehetett, ami a számok összesítéséből is kitűnik. Inkább 70 vagy 90 lehetett a helyes szám.⁵

Neamț megye földrajzi szótára 34 családot, illetve 135 lakosát említette 1890-ben, akik közül 30 család, illetve 100 fő volt magyar. Fából épült katolikus temploma volt. Előzőleg Scheeának nevezték.⁶

N. Ciocan a *Román megyei katolikus keresztények monográfiájában* 1903-ban mint házcsoportot, tanyaközpontot említette, s megjegyezte, hogy temploma 1878-ban épült és a Nagy Vasárnapnak (Pünkösöd) szentelték fel. 37 katolikus családfő közül 4 volt özvegy, 3 gazdag, 20 középbirtokos, és 10 volt szegény. Schwirski Iosif, a borgováni plebános szolgált Dávidon is. Kántora Tana Iosif volt, aki Tupilácon is szolgált. A temploma védőszentjének a napján nagy vásárokat és búcsút tartottak, amelyre a szomszéd faluk lakói is eljöttek.⁷

¹ Gabor, 1996. 87.

² Domokos, 1987. 1004.

³ Gabor, 1996. 87.

⁴ Jerney, 1851. I. 171.

⁵ Kovács, 1870. 49.

⁶ Gheorghiu, 1895.

⁷ Ciocan, 1924. 76.

1930-ban 156 lakosából 91 volt római katolikus. A statisztika nem említi magyar nemzetiségűeket vagy anyanyelvűeket.¹

1898-ban 135 fő volt a lakossága. 1982-ben 208 lakosából 92 volt katolikus és 116 görögkeleti.² Az 1992. január 7-i népszámlálás alkalmával összesített 145 lakosából 76-an voltak katolikusok.³

2005-ben 28 család, illetve 77 katolikus lakosa volt.⁴

Első temploma favázzal paticsból épült 1878-ban. Később a falu keletebbre költözött, s a templom a falun kívül került. Ezért 1957-ben lebontották, majd 1971-ben új templomot építettek, amelyet a Szentlélek eljövetele tiszteletére szenteltek fel. Búcsút pünkösdkor tartanak.

Dávid lakói földművesek és állattenyésztők. Őseik a bojár birtonkán úrbéresek voltak. Gabonát, főleg kukoricát, zabot, rozsot, árpát és ipari növényeket termesztenek.

Dávid egyike a Moldván túli katolikus vidék törpefalvainak, amely lakóinak mintegy felét teszik ki a katolikusok, akiknek régen nagyobb volt az arányszámuk. Magyar nyelvüket nem tudták megőrizni, de megtartották katolikus vallásukat és hagyományait.

Degettes (Păcurele) (Poieni)

Degettes a 19. században keletkezett kis falu, amely ma Aknavásár nyugati külvárosának számít. Katolikus temploma van, és kis katolikus közösséget alkot, ahol a magyar nyelvet a lakosság többsége beszéli.

Degettes a Tatros bal partján, a Drăcoia és Bălătau hegyek közt fekszik, Aknavásár nyugati peremén, a várostól 1, Bákótól 60 kilométerre. A legújabb közigazgatási reform alkalmával megszüntették

¹ Manuilă, 1938. 369., 705.

² *Révai új lexikona*, V. 2000. 178.

³ Tănczos, 2002. 13.

⁴ *Almanahul Presa Bună*, 2005. 338.

a Păcurele nevet, és Poienire keresztelték át. A lakosság továbbra is a régi nevet használja.

Természeti környezetét tekintve a Dormánfalvi-medencét a Tázló–Kászoni-medencétől elválasztó hegyszorulatban helyezkedik el, körös-körül a Kárpátok paleogén *flis* övezetének a bércei által körülvéve, az aknavásár–gyimesi vasútvonal közelében, a Tatros teraszán.

Neve párhuzamos román-magyar névadás eredménye, és a nyersolajra (pakura) utal, amiben ez a vidék nagyon gazdag. Újabb neve a *poiana* = tisztás szóból ered, többes számú.

A katolikus statisztikákban először 1850-ben jelenik meg a Miszzió sematizmusában „Păcurar” formában, 31 hívő lélekkel.¹

¹ Gabor, 1996. 196.

A magyar utazók közül először Kovács Ferenc említette utazási naplójában, aki a jászvásári katolikus vikariátus 1857. évi jelentéséből vette át „Polkurar” néven, 32 katolikus hívővel.¹

A 19. század végén megjelent *Bákó megye földrajzi szótára* „Păcurile” néven írta le, megemlítve katolikus templomát, amelyet Moraru Ferenc épített 1886-ban, és Szent István tiszteletére szenteltek fel. Ebben a külvárosban csak 20 magyar család lakott.² A vidéken bőségesen található kőolaj, ezt termelik ki. Ez a külváros lakóinak is a főfoglalkozása.³

Weigand Gusztáv, a híres lipcsei nyelvészprofesszor moldvai tanulmányútról beszámolva Păcurele néven említette, megjegygezve, hogy túlnyomórészt magyar lakosságú, ugyanis nagyrészt székelyek lakják.⁴

Domokos Pál Péter is magyar nyelvű népességről beszél Degetesen. Ő 25 magyar családot említett itt meg 1828-ban, mint Tatros fiókegyházainak egyikét.⁵

Az 1992. január 7-i népszámlálás alkalmával a városnegyed 860 lakosából 235-en voltak katolikusok, és nagy részük (170) magyar nyelvű volt, mint ahogy azt Tánczos Vilmos egyetemi tanár megállapította.⁶ A városi élettel, mint látjuk, itt is keveredett a lakosság számos román betelepülővel.

A Szent István tiszteletére felszentelt templomából (1886), itt is leváltották a magyar védőszentet, és 1945-ben épült új templomát új védőszent, Assiszi Szent Ferenc tiszteletére szentelték fel, ezzel is csökkentve a magyar múltira emlékeztető hagyományokat.

2005-ben 94 család és 230 katolikus hívő élt ebben a közösségben.⁷

¹ Kovács, 1870. 52.

² Racovița, 1895. 408.

³ Uo.

⁴ Weigand, Gustav: *Ferme Elemente in der Moldau*. Domokos, 1987. 124–125.

⁵ Domokos, 1987. 164.

⁶ Tánczos, 2001. 166.

⁷ *Almna hul Presa Bună*. 2005. 322.

Degettes 1990 óta a dofteanai katolikus plebánia fiókegyháza.

A Degettes magyar telepet a kőolajkutak hozták létre, s ez a hagyomány ma is sok lakosát foglalkoztatja.

Deleni (Deleni)

Kotnárnak egy kis fiókegyháza jelentéktelen számú katolikus lakossággal, amelynek katolikus kápolnája van, s amely régen rázes (részes) szabadparaszti falu volt, de amelyet később erőszakkal elfoglaltak a földesurak, s a nyakasabb szabadparasztokat elüldözték a faluból.

Deleni Kotnártól északra, 14 kilométerre fekszik a Pietrăria (Kőbánya) nevű domb délkeleti lejtőjén, a Bahluj forrásától északra.

A hagyomány a települést 500 évesnél is régebbinek tartja. Eszerint temploma alapját Nagy István (Ștefan cel Mare) vajda rakta le, majd a Ghica család falazta fel és fejezte be. Régen keletebbre fekküdt a falu elődje, a Herló–Botosány közti hadi út mellett: Jugány és Tulburea néven. Ezek lakóinak Nagy István vajda nyugat–kelet irányban fekvő rezes szabadparaszti birtokokat adott. A gyakori támadások elől a lakosok az erdőbe menekültek, aminek szerzeteskolostor volt a közepén. A szerzetesek elhúzódtak az emberek közeléből, a templomot pedig 1669-ben újjáépítették. Így keletkezett a mai Deleni falu.¹

A szabadparasztok magyar voltára egy 1703. július 14-én kiállított okirat utal: „Toader énekes és felesége, Mária aláírták, hogy eladnak fél fálcsa Deleniben található szőlőst a magyar pap szőlőse és a Dona országbíróé közt a prefektus ferences papnak, Felici Zavulinak, 8 lejért, örökáron...”²

A falu neve dombon lakókat, dombiakat jelent (román), a deal = domb szóból.

¹ Nădejde–Titu, 1895. 104.

² Văcaru–Despinescu, 2002. 87.

A falu legrégebb birtokosa a Cantacuzino család volt. 1730 júliusában Gheorghe Ghica vajda eljegyezte Scarlet nevű fiát Iordache Cantacuzino fegyverhordozó lányával, s Deleniben több napig tartó mulatságot tartottak.¹

Deleniből ment Grigore vajda Herlóba, hogy megnézzze az uralkodói házakat, onnan Coticariba, ahol a bojárokat megvendégelte, majd visszatért a székhelyre, Jászvásárba.²

1738 őszén Grigore Ghica vajda Orheiről (Várhely) visszatértében, ahova a szultán küldte, hogy elhozza az oroszok által elásott fegyvereket, és elvigye Tighinába, nem ment vissza Jászvásárba, ahol pestisjárvány volt, hanem Cantacuzino országbíróval a Herló területi Deleni faluban maradtak december 5-ig, s csak azután tértek vissza Jászvásárba.³

A 19. század végén Deleni 12 582 hektár területéből 11 725 hektár Ghica-birtok volt. Az egész uradalom nagysága 18 640 hektár volt, ami a két Ghica testvér közt oszlott meg. A nyugati része erdős volt, a keleti része szántó, legelő és kaszáló.

A faluban 1890-ben 425 család és 1691 lakos élt.⁴

A lakók nagy része földműves és állattenyésztő volt. Tartottak 390 szarvasmarhát, 100 lovat, 1350 juhot és 100 méhkaptárt.⁵

Ezenkívül ácsmesterséggel és kötőréssel, kőbányászattal is foglalkoztak. Volt a faluban egy szeszgyár és 5 malom.

A magyar utazók közül először Jerney János említette, mint Halasfalva fiókegyházát félórányi távolságra, 5 katolikus lakossal.⁶

Kovács Ferenc 1857-ben 22 katolikus lakosát említette és ortodox templomát.⁷

¹ Uo.

² *Letopiseșul Țării Moldovei*. Tom. II. 198.

³ Nádejde–Titu, 1895. 104.

⁴ Nádejde–Titu, 1895. 104.

⁵ Uo.

⁶ Jerney, 1851. I. 171.

⁷ Kovács, 1870. 47.

A falutól északnyugatra remetekolostor volt, mellette falu, amely a Lacurile nevet viselte, akár a kolostor. 1865-ben, a kisajátítások idején a falut is felszámolták, lakói Delenibe költöztek.

Régi temploma a remetekolostor helyén épült. Katolikus kápolnája 1992-ben épült, és Jézus Szent Szíve tiszteletére szentelték fel.

2005-ben mindössze 2 családot és 7 katolikus lelket tartottak nyilván.¹ 2002-ben 10 375 lakosából 1 vallotta magát magyarnak.²

Deleni valószínűen valamikor magyar szabadparasztok (részesek) faluja lehetett, amelyet a bojárok elpereltek, vagy erőszakkal elvettek, és napjainkban csak a katolikus közösség csirája maradt meg itt, a román környezetben.

Diószeg (Tuta)

ATatros völgyében, a folyó jobb partján, Tatrosvásártól délkeletre nyújtózik Diószeg falu a maga 2000 lakosával. A várostól a folyó és árterülete választja el. Onestitől mindössze 5-6 kilométerre fekszik. Szőlőhegy felől a félszigetszerűen előugró Csicsojkáról ereszkedhetünk be a völgybe. Diószeg a folyó jobb oldali teraszán helyezkedik el az árterület és a Bornyúoldalnak nevezett völgyajtó között. A folyót átívelő függőhídon át lehetett Tatrosra átjutni.

A település régi neve a magyar „Diószeg” volt. Ezen a néven említették a román okiratokban is. Csak később jelenik meg a román hivatalos neve, a „Tuta”.

A 18. század elején keletkezett falu. Lakói a szomszédos településekről, valamint háromszéki és csiki falvakból jöttek. A gorzafalvi plebánia statisztikáiból is kiderül, hogy magyar neve volt: „Diószeg”. Ezen a néven említették 1823. október 8-án.

¹ *Almanahul Presa Buniă*. 2005. 322.

² 2002. január 7-i népszámlálás adata.

³ *Ianău*, 2003. 11.

Gegő Elek 1838-ban megjelent művében Tatros fiókegyházként szerepelt, szintén Diószeg néven.¹ Jerney János a 19. század közepén Stefanescu Vazul birtokaként mutatta be azzal a megjegyzéssel, hogy 250 katolikus lakosa székely magyar.² A katolikusokat a Miszsió 1850. évi sematizmusában „Dioesch” formában szerepelt 246 katolikus lélekkel, templom nélkül.³ Kovács Ferenc 1868-ban Tatros egyik jelentős fiókegyházként említette, 280 magyar katolikus lakossal.⁴ 1864-ben a falu jobbágy lakóinak földet osztottak.

Bákó megye földrajzi szótára a 19. század végén 73 családfőről és 371 lakosról számolt be. Ezek a szótár tanúsága szerint „mind magyarok”.⁵ A szótár hírt ad arról is, hogy 1890-ben a falu 53 iskolas korú gyermekéből senki sem járt iskolába. Állataikként 127 lovat, 160 szarvasmarhát és 35 sertést említ a kötet.⁶

Auner Károly szerint 1908-ban Diószegnek 364 katolikus lakosa volt.⁷ Gustav Weigand szintén a múlt század elején 90 házat és székely lakóit említette.⁸ Domokos Pál Péter 135 magyar családról számol be.⁹

1972-ben, látogatásunkkor körülbelül 400 házból állt a falu. Lakói mind csángómagyarok voltak. Megérkezésünkkor azzal dicsekedtek, hogy egy román sincs a faluban, s hogy ők régebbiek itt, mint a románok.¹⁰

Az 1992. évi népszámláláskor 1949 lakosból 1935-en voltak katolikusok, s Tánccs Vilmos kutatásai szerint 1700-an beszélték itt a magyar nyelvet.¹¹

¹ Gegő, 1838. 83.

² Jerney, 1851. I. 172.

³ Gabor, 1996. 278.

⁴ Kovács, 1870. 51.

⁵ Racovița, 1895. 570

⁶ Uo.

⁷ Auner, 1908. 82–83.

⁸ Domokos, 1987. 154.

⁹ Domokos, 1987. 164.

¹⁰ Imre János közlése, 1972.

¹¹ Tánccs, 2001. 167.

2005-ben 660 család, illetve 2145 katolikus lakosa volt a településnek.¹

1866-ban a falu lakói katolikus templomot építettek fából. Ez egy kis templom volt, 13 méter hosszú, 6 méter széles és 3 méter magas a mai papilak mellett. 1922-ben új templomot húztak fel, kőből és téglából. 1926-ban szentelték fel a Szent rózsafüzér tiszteletére.² 1814-ig a gorzafalvi plebánia fiókegyháza volt, azután Tatroszhoz csatolták, 1987 óta önálló plebánia. Az utóbbi években 3 kis barlangot építettek a faluban, s az oltárral szemben egy újabb sekrestyét. Minden útkeresztezésnél keresztet vagy szobrot állítottak. 2000-ben megépítették a Kereszt útját 1,5 kilométer távolságban a Hetas nevű dombra, 14 állomással. A legmagasabb ponton, ahol végződik, egy 7 méter magas kereszt emelkedik, amely éjszaka is ki van világítva.³

¹ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 339.

² *Revai új lexikona*. 2000. 517.

³ *Ianău*, 2003. V. 11.

A falu gazdaságában jelentős szerepe lehetett régen a fuvarozásnak. Erre utal a lovak nagy száma a településen. Valószínűleg a diószegieknek is részt kellett vállalniuk a tatrosiak sószállítási kötelezettségeiből.

A falu másik fő sajátossága a belterjes zöldségtermesztés. A friss zöldséget Onești (Ónfalva), kisebb mértékben Aknavásár (Târgu Ocna) piacain értékesítik.

1972. évi expedíciónkkor Szőlőhegy felől közelítettük meg Diószeget. A fennsík peremén félszigetszerűen előreugró Csicsojkáról meredeken ereszkedtünk be a Tatros völgyébe. Jobboldalt a Kereszt patak völgye, azon túl az erdővel borított Cserés zöldellt. A folyó völgyébe jutva kelet felől közeledtünk a falu felé. Jobboldalt az Urszulika és a Bornyúoldal követték egymást, baloldalt a Tatros folyó árterülete.

A magyar folklór- és hiedelemvilág kincsházának bizonyult ez a falu. Helynevekhez fűződő mondagyűjtésünkben megemlítek egy történetet a vadleányról. A falu határában emelkedő domboldalra (völgylejtőre) utal a következő: „Az Urszulika erdős volt, mondják az öregek. Az oldalán lévő sziklák követ már elhordta a nép. Ott volt a »Vadleány Lika«. Régen vadleány élt benne. Mikor jött a rossz idő, a vadleány sírt. Ő érezte. Hallták, s vittek ételt neki, hogy kapja meg.”¹ Most az Esztenka bányából fejtik a követ.

A népviseletet már a '70-es években elhagyták, darabjait a ládafában őrzik, akárcsak a népi hímezéseket. Vasárnap senkit sem láttunk népviseletben.

Megemlítjük néhány adatközlőnk nevét: Imre János (hiedelem), Farkas Pista (60), Lengyel Gyuri (45, népdal), Lengyel Ilona (népviselet), Imre János (helynevek és helynevekhez fűződő mon-dák).

¹ Imre János közlése 1972.

Diószén (Gioseni)

A 13–14. századig a Szeretig terjeszkedő magyarság fokozatosan átlépte a Szeret vonalát, s attól távolodva egyre gyéresebb telepeket hozott létre.

Diószén a Szeret bal partján, a folyó széles völgyében, az alsó teraszon helyezkedik el, a Beszterce és a Szeret egyesülésétől délre, a Mezőségnek is nevezett tájegység keleti peremén. Hosszan nyújtózik a Szeret mentén, csak központi részén ágazik el keletre, a Horgești felé vezető út két oldalán, Bákótól 25, Forrófalvától 7, Klézsétől 11, Tamásitól 7 kilométerre van. A trunki vízierőmű gátjának az elkészülte – az 1990-es évek – óta közötti híd kapcsolja össze a Szeret jobb partján lévő nagy csángó falvakkal. Azelőtt komppal lehetett átjutni a túlpartra.

Régen a falu nyugatabbra feküdt, a Szeret ártere felé, ahonnan a gyakori áradások következtében keletebbre költöztették a falut. A régi telephelyét „Movila” néven ismerik.

Ezt a vidéket általában már nem számították magyar földnek: a magyarlakta vidékek keleti határának a Szeret folyót tartják. A magyar telepek azonban már a középkorban elkezdtek kelet felé terjeszkedni. A mai községközpont, Tamási neve például már a 15. század elején előfordult. 1433. február 26-án adták ki azt az adománylevelet, amelyben Ilie vajda Tamási falut Dan országbírónak és feleségének, Mariskának adományozta.¹ Diószén is létezett már a 16. században. Itt született ugyanis G. Tomşa vajda, aki 1563–1564. években uralkodott Moldvában.² A diószéni templom padlásán 1647-es évszám található egy Szent Mihályt ábrázoló festmény. Ez is a katolikusok korai jelenlétét látszik feltételezni.³

A katolikus misszió, a Propaganda de FIDE jelentéseiben nincs szó a faluról, tehát nem lehetett jelentős egyházi központ. Csak ké-

¹ Costăchescu, 1931. 353–355.

² Racovița, 1895. 297.

³ Domokos, 1987. 233

sőbb tűnik fel neve a szomszéd falvaké között. Ekkorra valószínűen újabb magyar telepésekkel erősödhetett. A kutatók egy része lakóit székelyföldi menekülteknek tartja, akik a 18. században telepedtek ide. Akkor épültek errefelé a katolikus templomok: Hordzsesten 1830-ban, Ketrrisen 1836-ban, Velényben pedig 1850-ben.

A Tamásitól néhány kilométerrel lennebb (délre) fekvő Diószén keletkezéséről és néveredetéről Domokos Pál Péter számolt be gyűjtése alapján: „Azt beszélik a diószéni öregek, hogy a falu helyén régebben diófaerdő volt, és a Szeret partján csupán néhány bódé (kicsi ház, kaliba) állott. Tankó Péternek volt csupán nagyobb bódéja, kihez esténként összegyűltek a szomszédok. Tankót a nagyobb bódéjáról Bordélyosnak nevezték el. A falucska lakói aztán a sok diófát kivágták, és szemet égettek belőle. A nevét is innen kapta: Diószén. Csak később, az Ergosz nevű bojár idejében, ki sok cigánygyereket vásárolt össze és telepített le a falu mellé, kezdik Geoseni néven emlegetni”.¹ Említették még „Diósfalu” néven is (Jerney, 1851). Diószeg egy másik, a Tatros mentén fekvő falu neve (Tuta), s csak a hasonló hangzás miatt tévesztik össze a kettőt egymással.

Az orosz megszálló hadsereg 1772–1774. évi adóösszeírásában mint Ionița Sturza országbíró birtokát 36 házzal említették megjegyezve, hogy a 33 megemlített adózó közül 22-nek kétségtelenül a katolikusok által használt (magyar) neve van.²

A Misszió jelentéseiben először a prefektusa, Ioan Hrizostomul Dejoannis 1762. április 9-i jelentésében szerepelt. Akkor 24 katolikus ház, illetve 112 hívő volt a faluban.³ A moldvai katolikus templomok helyzetéről valószínűen 1776-ban írt jelentésben „Gioseni”-ben 350 hívőt említettek.⁴

¹ Uo. 232–233.

² Gabor, 1996. 113.

³ Uo.

⁴ Uo.

Az osztrák megszálló hadsereg parancsnoksága 1792. évi térképének a leírásában a település 613-as sorszámmal szerepel „Dso-seny” néven, 26 házzal és 26 családfővel, akik 23 ló és 48 ökörfogatot tudtak kiállítani.¹

A 18–19–20. századi magyar utazók és kutatók mind megemlítették ezt a falut. Zöld Péter 1781. január 11-én Batthányi Ignác erdélyi püspökhöz írott levelében említette „Diószin” néven, Forrófalva fiókegyházaként.²

Jerney János Diósfalu (Dzsoszén) néve ismertette mint Sturdza Tivadar főbojár birtokát és mint Valén félegyházát. 124 családot és 531 lelket említett Diószénben. Azt írja: „katolikus lakói csángóknak tartják magukat, de különféle helyekről és Magyarföldről származott nép, akik mindnyájan beszélnek magyarul”.³ Kovács Ferenc a jászvásári katolikus vikariátus 1857. évi jelentése alapján Gioseni néven említette 241 hívővel.⁴

A 19. század végén a Rekettyés patak alsó folyása mentén elterülő részben katolikus Horgeştitel és néhány kis román faluval együtt 648 családfő, illetve 2636 lélek élt a községben. Nemzetiségi hovatartozásuk szerint 878 román, 1727 magyar, 30 zsidó és 1 örmény nemzetiségű lakosa volt. Nagy részük földműveléssel foglalkozott (1993-an), 13-an kézművesek voltak.⁵

A falu és a község földjeinek jó részét a hajdani Sturdza nevű birtokostól Ion Strat közigazdász miniszter és utódai szerezték meg a 19. században. Alica 1979 hektárral, Profira Strat 2463 hektárral rendelkezett. Ez utóbbinak 1828,25 hektár szántója volt. Ezenkívül Gh. Leca bojárnak is volt itt birtoka. 1864-ben 366 lakosnak földet osztottak: összesen 1194 fálcsát (1 Fa=1,5 ha). Volt összesen 251 lovuk, 1405 szarvasmarhájuk, 535 sertésük, 47 kecskéjük (1890. évi

¹ Domokos, 1987. 105.

² Pater Zöld, 2002. 55.

³ Jerney, 1851. I. 171.

⁴ Kovács, 1870. 50.

⁵ Racovița, 1895. 298.

statisztika) és 1908 juhuk.¹ A falusiak 552 hektáron kukoricát termeltek, s csak 37 hektáron árpát, 22 hektáron búzát, kevés kendert (6 ha), babot (6 ha) és zabot. Rozs és burgonya csak 1-1 hektáron termett. A birtokosok földjein több száz hektáron kukorica és több száz hektáron búza termett. A vidéken jelentős volt még a szőlőtermesztés. 1890-ben 27 hl vörösbort és 3753 hl fehérbort termeltek. 750 kaptárnyi méhüktől 1890-ben 573 kg méz és 198 kg viasz származott.²

Diószénben már a 19. században szeszgyár is működött, s egy elhagyott szeszfőzdéje is volt.³

Az 1902. évi sematizmusban Joseni néven szerepelt 380 katolikus hívővel. A hívek a velényi (Văleni) plebániához tartoztak.⁴

Az 1930. évi népszámláláskor Diószén falu 1363 lakosából 833-an voltak római katolikusok, de már csak 135 személyt jegyeztek be magyar anyanyelvűnek.⁵ 1992-ben 3243-ból 2288 személy volt római katolikus. Az egész falu lakóinak 3/4-e, a katolikusok 87%-a (2400 személy) beszéli a magyar nyelvet.⁶ 2005-ben 750 család, illetve 2600 lélek volt a diószéni katolikusok száma.⁷

Diószén első ismert templomát 1841-ben említették meg egy iratban. 1864-ben a falu lakói új templomot építettek. A moldvai katolikus templomok 1871–1872. évi statisztikájában azt közölték, hogy Gioseniben 1860-ban kőtemplomot építettek a falu melletti domb oldalában.⁸ Ez a templom az 1940., majd az 1977. évi nagy földrendések következtében nagyon megrongálódott, ezért le kellett bontani. A jelenlegi templom 1977–1980 közt épült a domb lábánál.

¹ Uo.

² Uo. 299–300.

³ Racovița, 1895. 297.

⁴ Auner, 1908. 82.

⁵ Domokos, 1987. 173.; Manuilă, 1938. 36–37., 539.

⁶ Tánczos, 2001. 164.

⁷ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 325.

⁸ Gabor, 1996. 114.

Régen a forrófalvi, majd a vledényi plebániához tartozott. 1780-ban mozgalom indult Diószénben egy önálló plebánia megalakítása érdekében ugyanis a Szeret nagy vizei idején csak nagy kerülővel, Bákón keresztül lehetett megközelíteni Forrófalváról, s amíg a pap odaért, addig a beteg meghalt, de ehhez a kongregáció segítségére lett volna szükség, mert az emberek nagyon szegények voltak, így nem valósulhatott meg ez a terv. 1945-ben létesült itt önálló plebánia.

1996. május 12-én kolostort szenteltek a falu déli részén. Óvodát is létesítettek benne.

A diószéniek erdélyi kapcsolatairól árulkodik, hogy a faluban 1626-ból származó Káldi György-féle bibliát és Kájoni-féle énekeskönyvet is őriznek. Orgonájukat Kolonics György építette.¹

A faluban ott vannak még a birtokos bojárók udvarházai. A néprajzi útmutatókban Diószént a hagyományos építkezés, népviselete és szöttesei alapján reklámozzák.

Az 1874. évi statisztika szerint a falu közelében még létezett a „Sohodolo” nevű telep, amelyet lakóinak a gyakori partomlások miatt el kellett hagyniuk. A Liliecii nevű cigánytelepen és a Movila nevű részen ma is láthatók falusi házak, illetve katolikus sírok nyomai.

A falutól keletre emelkedik a Răcea és a Clopoșei nevű domb.²

Domokos Pál Péter 1932-ben látogatta meg a falut. Feljegyezte a katolikusok neveit. A leggyakoribb diószéni családnevek a következők voltak: Hadi (19 család), Bódis (11), Compoly (10), Imre (8), Görbe, Mihályka (6-6), Benke (5), Huszár, Füstös, Bulai, Sipos, Pál (4-4), Kicsi, Kancsal, Duma, Gyurka, Hercsin, Petrás, Szabó (3-3), Baka, Bíró, Benedek, Farkas, Fekete, Kerekes, Kati, Simon, Tankó, Timár, Zsitár (2-2). Akkoriban a Háromszékről származó Baka bácsi volt a kántor, aki nagyon szépen faragott.³

¹ Domokos, 1987. 233.

² Racovița, 1895. 297.

³ Domokos, 1987. 230–233.

Diószénben született a jelenleg Budapesten élő híres csángómagyar népdalénekes és iparművész, Petrás Mária.

1866-ban román állami iskolát alapítottak a faluban. Magyarul 1949–1955 között tanítottak, majd megint csak románul. 1951-ben 4 tanerő tanította a magyar nyelvet Diószénben 130 tankötelesnek¹. 2004-ben itt is beindult a magyar nyelv fakultatív oktatása azon tanulók részére, akiknek a szülei közjegyző előtt kérték a magyar nyelv oktatásának a bevezetését az általános iskolában. A magyarórákat Farcas Monica tartja.

Dofteána (Doteana)

A Keleti-Kárpátok egyik legtágasabb medencéje a Dormánfalvi- (Dărmănești-) medence, amely északnyugat-délkeleti tájolású, 25 kilométer hosszú és 14 kilométer széles életkamra. Ez a *tektonikus* eredetű medence rendkívül kedvező természeti feltételekkel rendelkezik. Már a 16. század óta ismertek szén- és kőolajtelepei.

A medence talapzata a földtörténet harmadkorából származó paleogén (eocén, oligocén) rétegeiben gazdag kőolaj- és földgáztelepeket rejt. Erre telepedtek a medence negyedkori, szarmata, meociai és jelenkori üledékei. A szarmata rétegek a széntelepek anyakőzetei. A hegyvidéki környezet kedvezőbb feltételeket biztosított a karbonizációnak, így itt jobb minőségű szén képződött (barnaszén), mint a hasonló korú, medencebeli lignitek.

A leggazdagabb kőolajtelepek a medence keleti és főként a déli részén találhatóak a Păcuricea és a Nănasa völgyében. Itt helyezkedik el Dofteána.

Ez a medence a svájci alpesi medencék kedvező éghajlatával is rendelkezik, ugyanis a hegyről leereszkedő, uralkodó nyugati szelek

¹ Orbán, 2004. (1951). 343.

felmelegedve, főszerű meleg légáramlatok formájában érkeznek ide a környezetnél jóval melegebb minkroklímát alakítva ki.

Dofteána a hasonló nevű patak mentén és a Tatros mindkét partján, annak az alsó teraszán települt, ahol jó hordaléktalaj van, és a felszínhez közel 4–8 méter mélyen víz is található. Aknavásártól 9 kilométerre, Dormánfalvától 4 kilométerre délre fekszik.

Ennek a vidéknek a lakói határvédőknek számítottak, s a 15. századtól uralkodói adománylevelek szabályozták a helyzetüket. A 16–17. században a községek kialakulása után a medence fontosabb településeinek, így Dofteánának is lakói határvédő szolgálataikért cserében szabadparasztokként élhettek mint részesek (răzeși), és tulajdonosokként birtokolhatták jószágaikat. Szabadon rendelkezhetek a település földjeivel és erdeivel is.¹

1812-ben a *Condica Liudilor* Dofteana Răzășească néven említette.²

A hagyomány szerint Dofteána és Dormánfalva közt egy régi katolikus templom állt. Egy húsvét éjszakán, liturgia idején a török hódítók felgyújtották. Akik megmenekültek, a seacai, a vale câmpului és a dormánfalvi erdőkbe futottak. Később kis katolikus közösségeket alakítottak ki.³ Az 1850. évi sematizmus Doftona néven 120 hívővel említette, mint amelynek Szent Mihály arkangyalnak felszentelt temploma volt.⁴ Jerney János 1851-ben megjelent utazási beszámolójában szintén katolikus templomát említette, s 200 katolikus székely lakosáról számolt be, akik a hasonlónevű völgybe felnyúló faluban élnek.⁵ Kovács Ferenc 1857-ben a jászvásári egyházkerület kimutatása alapján Dofteánát templomos helyként említette 159 lakossal.⁶

¹ *Cercetări în geografia României*. 1980. 177.

² Racovița, 1895. 203.

³ Blaj, 2003. 11.

⁴ Uo.

⁵ Jerney, 1851. I. 172.

⁶ Kovács, 1870. 52.

A 19. század végén megjelent *Bákó megye földrajzi szótára* a községet 2848 fő lakosságúnak mutatta be 2554 román és 294 magyar lakossal. Foglalkozásuk szerint 1040 földműves, 19 kézműves, 20 iparos, 9 kereskedő és 21 szabadfoglalkozású volt.¹ Bogáta, Lárğa, és Kukujec faluk tartoztak a községhez. A községközpontban és Bogátán volt 1-1 katolikus templom. Došteana faluban 360 családfő, illetve 1670 lakos élt. 74 lovat, 988 szarvasmarhát, 360 sertést és 375 kecskét tartottak. Volt a faluban 1 gőzfűrés, 4 vízfűrés s egy gázgyár (CO₂). Temploma építési dátumát a szótár 1861-ben jelölte meg, ami téves, ugyanis már 1850-ben volt temploma. Valószínűen renoválhatták, vagy átépítették. Régi ortodox templomát 1788-ban építették.²

¹ Racovița, 1895. 203.

² Uo.

Az 1902. évi sematizmusban 240 katolikus lakost említettek Dofteánán.¹

1900-ban 1600 lakosából 429-en voltak székelyek.² 1930-ban 463 katolikus lakosából 197-en magyar származásúnak és 94-en magyar anyanyelvűeknek vallották magukat.³

Az 1992. március 6-i népszámláláskor Dofteána 2920 lakosából 190-en voltak római katolikusok. A község 5287 lakosából 1114 volt katolikus, és 250-en beszélik a magyar nyelvet.⁴

A katolikusok a Dofteána mellékpataka, a Seaca (Szálka) völgyében éltek. A katolikus templomát az 1830-as évek végén fából építették, amely 1947-ig fennállott, amikor új, nagyobb templomot építettek szintén fából. Itt felhasználták a régi templom gerendáit, és a régi fűrészgyár által előállított anyaggal pótolták. 1977-ben kibővítették, majd 1995-ben új templom építésébe kezdtek. A régi, kisebb templomnak az alapjai is megrongálódtak. Ezt a templomot 2003. június 7-én szentelték fel A Szentlélek eljövetele tiszteletére. Ez a templom 27,4 méter hosszú, 11,8 méter széles, a keresztnél pedig 17,8 méter.⁵ Ugyanezen a napon szentelték fel az újonnan felépített Közösség házát szintén a Szentlélek eljövetele tiszteletére. Itt az iskola és a könyvtár is helyet kapott.⁶ Dofteána lakói az erdőgazdálkodásban, a fafeldolgozásban és a kőolaj-kitermelésben tevékenykednek. Kisebb jelentősége van a mezőgazdaságnak.

Dofteana környékén is sok a magyar elnevezés, mint Nemere, Sándor, Cigánka hegycsúcsok, a sok román elnevezés mellett, mint Ursoia, Oușorul, Drăcoaia, Bălălău stb.

¹ Auner, 1908. 82.

² *Révai új lexikona* V. 2000. 602.

³ Domokos, 1987. 524.; Manuilă, 1938. 34–35., 538.

⁴ Tánzos, 2001. 165.

⁵ Blaj, 2003. 11.

⁶ Uo.

A magyar lakosság a Szálka nevű falurészben él. Ennek 455 lakosából 374 katolikus, akik közül 200-an beszélik a magyar nyelvet.¹

Dokia (Dochia)

A 19. század végén a földtörvény alkalmazása után keletkezett új falu, ahol katolikus családok is kaptak földet, s kialakult egy gyorsan gyarapodó kis közösség, a mai plebániaközpont legjelentősebb fiókegyháza.

Dokia a Krakó–Besztercei-medence keleti övezetében települt a Margineni és Tatomiresti dombok kontakt övezetében, ahol a karácsonykő–bozieni út találkozik a Roznov–Dokia megyei úttal, a girovi temetőtől 10 kilométerre délre, Karácsonykőtől 16 kilométer távolságra, Roznovtól 12,5 kilométerre. Jelenleg Girov község faluja.

Természeti környezetét tekintve a Kárpátok paleogén (óharmadkori) övezete és a neogén (újharmadkori) gyúrt rétegekből felépült alkárpáti zóna (Szub-Kárpátok) érintkező övezetében helyezkedik el. A medencét negyedkori hordalékok, homok, kavics és agyagrétegei töltik ki. A felszínen barna podzolosodott erdei talajok és hordalék talajok alakultak ki.

Dokia 1878-ban alakult a hivatalos közlönyben megjelent 135 számú törvény értelmében. Az 1895-ben kiadott *Neamț megye földrajzi szótára* szerint 275 ház volt a faluban, 260 családfő és 1054 lélek, 522 férfi és 533 nő.² A lakosság mind a jobbágyfelszabadítás után földhöz juttatott parasztokból alakult ki, akiről a szótár azt közölte, hogy mind románok.

¹ Tánczos, 2001. 16.

² Gheorghiu, 1895. 154.

Iosif Gabor a *Moldvai katolikus közösségek szótárában* közölte, hogy az állami tartalékföldekre telepített 336 család közül 10 család katolikus volt (7 család Borgovánból és 3 család Breazáról).¹

1912-ben a község lakossága elérte a 2428 főt.²

Magyar lakosságát először Sebestyén Ede említette a század elején.³ Az 1930. évi népszámlálás alkalmával 1870 lakosából 100-an voltak katolikusok, akik közül 67-en vallották magukat magyar származásúaknak.⁴

Domokos Pál Péter 1932-ben mint Borgovány fiókegyházát mutatta be 30 magyar családdal.⁵

Dokián már 1888 óta létezik egy katolikus kápolna. Katolikus templomát 1930-ban építették, de csak 1956-ban készült el. A Szentháromság tiszteletére szentelték fel. Borgovány fiókegyháza volt 2004-ig, amióta Roznov fiókegyháza. 2005-ben 72 katolikus család és 200 hívő lélek él a faluban.⁶

A falu lakói földműveléssel, állattenyésztéssel, boltkertészettel (zöldségtermesztés) és termékeik eladásával foglalkoznak. Legfontosabb termékei a kukorica (551 ha), zab (202 ha), árpa (102 ha), borsó (23 ha), haricska és burgonya (5-5 ha), kender (4 ha), köles vagy tatárpuliszka (0,5 ha), kertészetek (0,5 ha) Az adatok az egész községre vonatkoznak. A legelők 170 hektárt foglalnak el, és 1456 szarvasmarhát táplálnak.⁷

Csodával határos, hogy ez a kis közösség fennmaradhatott, ahol kevesebb mint másfél évszázad alatt meghétszereződött a katolikus családok száma.

¹ Gabor, 1996. 88.

² Mátasă, 1929. 15.

³ Sebestyén, 1904.

⁴ Domokos, 1941. 543.; Manuilă, 1938. 310., 676.

⁵ Domokos uo. 225.

⁶ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 333.

⁷ Gheorghiu, 1895. 153.

Domafalva (Răchiteni)

Bandinus 1647-ben azt írta kódexében: „Románvásárral kezdődik a szintiszta katolikus magyar helységek sora.” Ezeknek a községeknek a középpontjában található Domafalva. Mintegy 20 falu körös-körül színmagyar, s körülöttük még másfélszer annyi részben katolikus falu sorakozik. Ezek vagy már az államalapítás előtt megvoltak, vagy már meglévő régi telepekből kirajzott lakosság utódaival rendelkeznek. Domafalvát a történelem során számos dokumentumban megemlítették, a legtöbbször külön kihangsúlyozták magyar jellegét. Amikor összeírások voltak, magyar neveket jegyeztek fel (sokszor hibás helyesírással) a magyarul nem tudó misszionáriusok, olasz papok. Semmi kétség nem fér ennek a népességnek a magyar eredetéhez, s aki mást állít, a román források nagy részét sem veszi tekintetbe – akik mindig elismerték magyar mivoltukat –, tehát hamisít a román nacionalizmus szolgálataiban. Megpróbálja félrevezetni azt a magyar népességet, amelyiket a kényszerítő körülmények hatására, adminisztratív úton, erőszakkal elrománosítottak. Az utóbbi időkig, a nyelvet már nem beszélve is még mindig őrizték magyarságtudatukat, s „ungur”-nak vallották magukat.

Domafalva a Szeret jobb partján, annak árterületén és ártéri teraszán települt 17 kilométerrel Románvásártól észak-északkeletre, 200 méter tengerszintfeletti magasságban. Alacsony fekvése miatt a Szeret árvizeinek van kitéve. Többször elvitte a víz a falu egy részét, amelynek lakói aztán új falukat alapítottak biztonságosabb helyen. A 19–20. század körüli években árvízkárosult menekültek alapították Izvora (Forrás) és Sturdza falukat. Az 1970-es években Páskántól Románvásárig gátat építettek a Szeret mentén, így Domafalva is nagyobb biztonságban van a kisebb árvizek idején.

Domafalva nevének a jelentése Bandinus szerint „Az Úr faluja”.¹ Román neve Răchiteni = füzes, rekettyés jelentésű. Népi neve a szomszédos Jugánban „Damufala”.²

Domafalva egyike a Románvásár körüli 5 falunak, amelyek a huszitizmus moldvai térhódítása (1420) előtt is megvoltak. Vaszari György, a kamenicai püspök titkárának 1571. augusztus 20-án a lengyel nunciushoz küldött jelentésében beszámolt a tatrosi, husztvárosi, románvásári és a körülötte elterülő 5 falunak a megtéréséről, akik 150 évig éltek huszita eretnokségben.³

Oklevélben először 1455-ben említették, amit Costăchescu közölt.⁴ Egy másik szláv nyelvű adománylevélben, amelyet Ștefăniță vajda kancelláriája 1520. április 24-én bocsátott ki, Răchitenit (Domafalvát), Jugánt és Tămășenit (Tamásfalva) falukat felosztotta Cârstea és nővére, Nastea között.⁵

A 16. század végén Domafalva Bucotco kancellár birtoka volt, aki Ion Vodă cel Cumplit (Szörnyű János Vajda) feleségének Mariucának adományozta.⁶ Egy 1631. évi oklevélben Moise Movilă vajda megerősítette Butco kulcsár unokáit Domafalva birtokában, majd egy évvel később Răchiteni (Domafalva) egy részének birtokosául D. Fulgert jelölte meg.⁷

Az 1639–1640-es években Domafalva, Tamásfalva és Jugán egy Vasile Lupu fejedelem által kibocsátott oklevélben a jászvásári Trei Ierarhi (a Három egyházatya) kolostornak adományozta.⁸ Itt meg kell említsük, hogy Farkasfalva (Fărcășeni) is a Trei Ierarhi kolostor

¹ *Codex Bandinus*. Domokos, 1987. 398.

² Lükő, 1936. 171.

³ Gabor, 1996. 216.

⁴ Costăchescu, 1931. II. 533.

⁵ Doboș, 2001. 11.

⁶ Uo.

⁷ Uo.

⁸ Doboș, 2001. 11.

birtoka volt, s feltételezhetően az ottani katolikus lakossága domafalvi katolikusok kirajzása.¹

1656. április 2-án Gheorghe Ștefan vajda Răchiteni (Domafalva) falut a Trei Ierarhi kolostor iskolájának adományozta.² 1846. július 15-étől a kolostori birtokok államosításától a falut az állami iskoláknak erősítették meg.³

A falu lakóinak az életmódjáról egy sereg dokumentumban, a *Condica Liuzilor (Bujdosók könyve)*, (1803), *A Kincstár naplójában* (1816) és az összeírásokban (*Cartagrafii*) – amely 1820–1850 közt több alkalommal készült – nyerhetünk felvilágosításokat.

A magyar katolikusok a legrégebb időktől Domafalván is ott éltek, s a 16. századtól kezdődően a De propaganda FIDE katolikus misszió jelentéseiben is rendszeresen jelen voltak. Egy 1604. március 30-án keltezett okiratban, amelyet a pápai levéltárban őriznek, a Szabófalva körüli magyar telepeket, köztük Domafalvát is megemlítették „Zekel vidék” (Székely vidék) néven.⁴

A domafalvi katolikusokat első ízben külön Petru Bogdan Baksic (Petrus Deodatus) püspök 1641. október 12-én kelt jelentésében említették „Rochiseni” néven, 150 katolikus hívőről számoltak be, akiknek nem volt templomuk.⁵ A püspök végigjárta a magyar telepeket, és látogatásáról jelentést készített. Szabófalva körül az első falu „Rochiseni” (Domafalva), ahol 150 felnőtt és 45 gyermek van, amint nekem a plébános elmondta. Nincs templomuk, sem felszerelésük a miséhez. Magyar nemzetiségűek.⁶

Bartolomeo Basetti, obszerváns minorita misszionárius a katolikus templomok meglátogatása alkalmával közölte, hogy templomuk nincs. A faluban 58 ház és 220 katolikus hívő volt.⁷

¹ Gabor, 1996. 216.

² Uo.

³ Uo.

⁴ *MCSM Okmánytár*. 1989. I. 142.

⁵ Gabor, 1996. 217.

⁶ Domokos, 1987. 312.

⁷ *MCSM Okmánytár*. 1989. I. 240.

Bandinus Mark, marcianopolisi érsek, Munténia és Moldova apostoli vikáriusa szintén meglátogatta a moldvai magyarokat, s 1646–1648. évi útjáról X. Incze pápának és a Szent Kongregációnak küldött jelentésében, amely a legfontosabb moldvai katolikusokat bemutató dokumentum, Domafalváról írja: 389 ember van ott a gyermekekkel együtt. A szabojani (szabófalvi) templomot látogatják, amelytől egy olasz mérföldre vannak. A bérmálás szentségét is felvették, de nagy részüket az uraiknak végzett munka megakadályozta ebben.¹ Bandinus közölte a domafalvi családfők névsorát is, amelyeket gyakoriságuk sorrendjében közlünk: Gál (6 család), Ambrus (5), Kádár (3), Bilibok, Bositani (Bosotan), Darnai, Dobos, Kiskani, Simon, Szócs (2-2), Andor, Andorkó, Andrik, Ágo, Arros, Árva, Balhai, Bebek, Besuk, Csobana, Fazakas, Györgye, István, Kakas, Kati, Karakai, Kántor, Kozina, Mátyás, Porka, Pisek, Simándi, Székely, Tika (1-1), 52 család.²

A 17. századi nagy megpróbáltatások, tatárdúlás, pestisjárvány idején menekülnek a katolikusok is. Erdőkben, hegyekben vagy más országokban, mint Erdélyben és Lengyelországban keresnek menedéket. Vito Piluzzi da Vignanello misszionárius 1682. július 10-én kelt jelentésében Domafalvát jelölte meg, ahol 30 házban ottmaradtak a hívek, miközben a többi faluk kiürültek. Innen járt Szabófalvára papjuk is, Francesco Antonio de Cremona misszionárius.³ Itt meg kell jegyeznünk, hogy Domafalva akkor a Szeret egyik kanyarában, a meanderek hurkában védett helyen volt, s a környék ártéri erdeinek a védelmét is élvezte kissé félreesőbb helyen a nagy úttól.⁴

Francesco Antonio Renzi misszionárius térítő a Propaganda FIDE-nek küldött jelentésében megemlíti a Szeret menti 5 falut,

¹ Domokos, 1987. 398.

² Uo. 444–445.

³ Călători, VII. 1980. 106.

⁴ Gabor, 1996. 217.

köztük Domafalvát is (Rächiteni), amelyek közt a nyílt mezőn egy téglatemplom van, de sem kántor, sem pap nincsen.¹

Bernardino Silvestri ferences misszionárius 1697. június 28-án a Propaganda FIDE titkárához írt jelentésében megemlítette, hogy a Szabófalva körüli faluk, köztük Domafalva lakói is az erdőbe menekültek.² Erasmus Schneider von Weismentel, a svéd hadsereg altisztje 1710–1714. évi hadjáratáról készült naplójában beszámolt arról, hogy a folyó áradása miatt nem tudtak átkelni a Szereten, s Rächiteni (Domafalva) falu alatt éjszakáztak. Megemlítette, hogy a vidéken sok magyar él sok évszázad óta.³

Domafalvának évszázadok óta temploma volt, ahol helyi pap működött. Templomának első említése egy 1736. december 1-jén kiadott oklevélben fordul elő, amikor Grigore Ghica moldvai uralkodó felmentette a rächiteni templom magyar papjait az adófizetés alól, mivel nem volt semmi megélhetésük a száználmon kívül.⁴ Ez az oklevél felmenti az adózástól a domafalvi pap szolgálatában álló idegeket is.⁵ A domafalvi templom céljára az uralkodó 1695-ben és 1724-ben is alamizsnát adományozott.⁶

A domafalvi pap és a plebánia állandó jelenlétét az 1772–1774. évi orosz adóösszeírás is megjegyzi megemlítve, hogy egy magyar pap fel van mentve az adózás alól.⁷

1781-ben Zöld Péter Batthányi Ignác püspökhöz írt jelentésében felsorolta a moldvai katolikus plebániákat. Megemlítette, hogy a harmadik plebánia Reketyin faluban van, amely magyarul Domafalva. 17 magyar falu több ezer lelket tesz ki, s egy misszionárius szolgálja ki.⁸

¹ Călători, VIII. 1983. 118.

² Horváth, 1994. 126.

³ Călători, VIII. 1983. 324–326.

⁴ Doboş, 2001. 11.

⁵ Uo.

⁶ Uo.

⁷ Uo.

⁸ Pater Zöld, 2002. 54.

Az 1792. évi osztrák katonai térkép leírásában 37 ház szerepelt a faluban és 23 családfő, akik 42 ökörfogatot tudtak kiállítani.¹

1803-ban a *Bujdosók könyve (Condica Liuzilor)* megemlített 150 adózót a domafalvi kolostori birtokról, akiknek len-, kendertermesztésből és földművelésből jövedelmük volt.²

1813-ban a falu lakói elhagyták régi telephelyüket, de a templom és a temető ott maradt a Szeret által alámosott régi helyen. 1857-ben a Közoktatási és Kulturális Minisztériumhoz intézett templomáthelyezési kérésükre döntés nem született.³

Jerney János magyar utazó a 19. század közepén készült úti-naplójában beszámolt Domafalváról is. A Szeret felső vidékén itt tudtak legjobban magyarul, közölte Jerney. A jászvásári monostor birtoka, Dsidafalva félegyháza, de többször volt önálló plebánia. 700 csángómagyar lakosáról tudósított és Szent Antal tiszteletére épült templomáról. Kőtemplomát a csiki származású Széplaki (Târgu Frumos) Kriska nő pénzalapítványán Kanyó József Kozma építette 1838-ban.⁴

Kovács Ferenc 1857-ben megint anyaegyházként mutatta be, mint ahol 661 katolikus lakos élt. Anyakönyvei 1798-ig követhetők. Fiókegyházai Dsidafalva, Farkasfalva és Rotunda voltak.⁵

Román megye földrajzi szótára a 19. század végén 162 családfőjét, illetve 836 lakosát úgy mutatta be, mint akik mind magyarok.⁶ Községközpont volt, amelyhez Ursărești (Jugánvölgy) falu tartozott. A szótár megjelenésének az idején Márkosfalva (Butea) fiókegyháza volt. Június 13-án, a templom védőszentjének a napján búcsút és nagyvásárt szerveznek.⁷

¹ Domokos, 1987. 104.

² Gabor, 1996. 217.

³ Dobos, 2002. 11.

⁴ Jerney, 1851. I. 172.

⁵ Kovács, 1870. 48.

⁶ Condrea, 1891. 94.

⁷ Uo.

Az 1902. évi sematizmusban megint önálló plebániaként szerepelt 937 lakossal, Szkéja és Miklósfalva fiókegyházakkal.¹

N. Ciocan a *Román megyei keresztény katolikusok monográfiájában* beszámolt Domafalváról is. 1903-ban 353 család, illetve 1041 lélek élt a faluban. 219 férfi, 245 nő, 302 fiú és 275 lány. Vagyoni helyzetük szerint 43 özvegy, 15 gazdag, 125 középbirtokos, és 170 szegény család volt. A templom javítására adót (csiszlát) róttak ki a hívekre. A faluban, lévén csak katolikus lakói, csak katolikus temető van. Az ő temetőjükben nem engedélyezik más keresztény hiten lévő eltemetését.²

Nicolae Iorga országleírásában a Szeret menti falukat, köztük Domafalvát is festőien mutatta be. „Az ártéren és a völgyoldalban házacskák tömkelege egy nagy fehér templom körül, amely a katolikus egyháze.”³

Az 1930. évi népszámlálás szerint 965 lakosából 955 volt katolikus. Fiókegyházai voltak Szkéja, Kogălniceanu, Cuza Vodă és Satul Nou.⁴

1932-ben Lükő Gábor és Domokos Pál Péter is meglátogatta a falut. Lükő burgonya, zöldség, főleg káposzta, hagyma és fokhagyma nagy mennyiségbeni termesztéséről tett említést. Híradásakor már csak az öregek beszéltek magyarul.⁵

Jelenlegi temploma 1935-ben épült fel Pádovai Szent Antalnak felszentelve. Régi templomában volt eltemetve Savoni Francantonie Tasso, akit szentként tiszteltek Domafalván. 1765-ben, halálakor a falu templomában temették el. Később, az 1813. évi *martszakadás* veszély idején csontjait a jászvásári püspöki templomba vitték át, ahol sírhelye nem ismeretes.⁶

¹ Auner, 1908. 80.

² Ciocan, 1924. 49.

³ Iorga, 1972. 176.

⁴ Domokos, 1987. 251.; Manuilă, 1938. 705.

⁵ Lükő, 1936. 121.

⁶ Doboş, 2002 11.

1992-ben 1692 lakosából 1653 volt katolikus és 39 görög keleti.¹
2001-ben az eklézsiának 567 család és 1780 katolikus híve volt.²
2005-ben 523 katolikus család, illetve 1495 hívő élt a faluban.³

A 20. század második felében tehát a Románvásár környéki, Szeret menti falvak közül utolsóként hagyták el magyar nyelvüket a domafalviak s ha az egyházi terror megszűnne, a csángó kérdés megoldásával be lehetne vezetni a régi magyar nyelv oktatását az iskolákba. A falu történetét a Szeret folyóval való örökös küzdelem jellemezte.

Domnest Vásárhely (Domnești Târg)

A Bákó–Foksán országút és vasútvonal mellett, Egyedhalmától 8 kilométerre délre, Putna megyében található ez a kis vásárhely, amelynek katolikus lakói is voltak, de az utóbbi időben minimálisra csökkent a számuk.

Iorgu Razu udvarmester birtokán keletkezett Ioniță Sturza vajda 1826. évi adománylevele alapján. Régen ez a birtok Duka vajda anyósáé volt. Itt állt meg a bécsi hadjáratról hazafelé jövet, 1683-ban.

Itt fogtak el 1684. január 4-én egy 500 lengyelből álló Bainski kapitány által vezetett csapatot, aki Petriceicu szövetségese volt, s szidalmak és káromlások közepette foglyokként vitték Lengyelországba.⁴

A vásárhely kézműves és kereskedő szervezői és a szomszédos földbirtokosok sok katolikust ide vonzottak.

¹ *Moldvai Magyarság*, XII. évf. 3. (130.) 13.

² Doboș, 2001. 11.

³ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 332.

⁴ Gabor, 1996. 89–90.

Legelőször Jerney János említette a 19. század 40-es éveiben, mint ahol 30 csángómagyar él.¹

A Misszió 1850. évi sematizmusában „Domnești” néven 6 és „Pufești” néven még 9 hívő katolikussal szerepelt.²

A foksáni plebánia statisztikái 1865 és 1914 közt évente megemlítik, de csekély számú katolikus hívővel. 1865-ben 8 család 28 lélekkel, 1905-ben 16 család 55 hívővel szerepelt, azután csökkenni kezdett a számuk, 1914-ben már csak 5 család és 10 hívő élt a telepén.³

Az 1930. évi népszámlálás idején 273 lakosából 9-en voltak katolikusok, 3-an magyar anyanyelvűnek, 3-an magyar nemzetiségűeknek vallották magukat.⁴ A foksáni plebánia ezután nem tüntette fel név szerint ezt a fiókegyházat, csak mint szórványegyházakat összesítve.

Dormánfalva (Dărmănești)

ATatros-völgy régen a Székelyföld keleti meghosszabbításának számított, ahol a Szeretig nyomultak előre. Nicolae Iorga, a nagy román történész is megállapította, hogy ebben a völgyben a középkorban régi magyar telepek voltak, amit a mai elnevezéseik is tanúsítanak: mint Ágas, Aszó, Palánka stb. Magyar típusok még láthatók itt, de az idegen nyelv már rég kiveszett, akár a múlt katolikus hite.⁵ Az itteni román lakosság a magyar eredet számtalan nyomát őrzi: arctípus, népviselet, nyelvjárás stb. Weigand Gusztáv német nyelvészprofesszor, aki a 19. század végén és a századfordulón nyelvészeti tanulmányúton járt Romániában, megállapí-

¹ Jerney, 1851. I. 172.

² Gabor, 1996. 90.

³ Uo.

⁴ Domokos, 1987. 240.; Manuilă, 1938. 697.

⁵ Iorga, 1972. 235.

totta, hogy a Tatros-völgyi oláhok (románok) nagyobb részben valóban magyar–székely eredetűek, mert a „cs” hangot tisztán kiejtik, míg a más vidékek románjai jésített „s”-nek ejtik azt. Hasonlóképpen a nem székely eredetű moldvai magyarok is. Csak a Székelyföldön található meg ezt a kiejtést.¹

A dormánfalvi magyar lakosságnak 1675-ből már magyar nyelvemléke is van, amelynek tartalmából az is kiderül, hogy nem új telepesek voltak, ugyanis a kászoniakkal régi pörük volt.² Lükő azt a tanulságot vonta le, hogy román lakossága semmi esetre sem lehet régebbi, mint székely magyar lakói. Szóvá tette, hogy Bandinus nem említette meg, aki így nem juthatott el minden magyar településre. A Székelyföld azonban később is kibocsátotta rajait, így a magyar nyelv és a katolikus vallás is megtalálható ezeken a tájakon, még ha kisebbségbe kerültek is elrománosodott honfitársaikkal szemben.

A Tatros völgye itt tágas medencévé tágul, ezt nevezzük Dărmănești- (Dormánfalvi-) medencének. Központi névadó településének is van magyar városrésze, Magyardormán katolikus templommal. Bákótól 61 kilométerre, Mojnesttől 14, Kománfalvától 9 kilométerre fekszik, az Úz folyónak a Tatrosba torkollásánál. Hosszan felnyúlik az Úz völgyébe, annak a bal partján. Itt ágazik ki a Tatrosvölgyi útból egy másik átjáró útja, amely az Úz völgyén keresztül vezet át a székelyföldi Kászoni-medencébe.

Dormánfalva több szektorból áll, amelyek régen külön települések voltak. Ilyenek a Dormánfalva Központ (Dărmănești Centru), a régi vasútállomás körül, Úz völgye (Valea Uzulului), Brătulești, Boișteea, Măcițaș, Păgubeni, Dărmăneasca falurészek. Katolikusok mindenütt vannak, de legtöbben a Magyardormán (Brătulești) szektorban.

¹ Lükő, 1936. 40. Forrás: Weigand: *Lingvistischer Atlas der dakorumanischen Sprechgebiete*.

² Uo. (MNY. XVII. 75)

Nevét Ștefan cel Mare (Nagy István) fejedelem egyik kapitányának a neve után kapta, akit Dărmannak neveztek. Ez a feltételezés nem valószínű, ugyanis ezt a települést már korábban is említették.

Először 1434-ben jelenik meg a neve okiratban, amikor Iliș vajda Vladislav lengyel király segítségével próbálta megdönteni Stefan vajda uralmát. Miután legyőzték, a Dărmănești remetekomplexumnál, menekült a határon túlra.¹

Az 1792. évi osztrák katonai térkép leírása szerint már nagy település volt. 132 ház alkotta, 121 családfőt jegyeztek fel, akik 11 ló és 348 szarvasmarha fogatot tudtak kiállítani.²

Lakói határvédő szolgálataik révén szabadparasztként (răzeș) voltak. Később arra kötelezték őket, hogy mint „lăturaș”-ok dolgozzanak a sóbányáknál, akik a gödröket ássák, míg oldalról eléri a sóréteget, majd az apró sót távolítják el az aknából. 40-es csapatokban dolgoztak négyhetenként. Ezért felmentették őket az adó és a robot alól.³ 1806. augusztus 24-én Costache Ghica kancellárnak tetemes harácsot fizettek kérve, hogy mentesítse őket a sóbányában végzett munka alól, de ezzel elvesztették a szabadparaszti jogaikat.⁴

Dormánfalva az állandóan kelet felé irányuló székely vándorlás útjába esett, de ennek a népmozgásnak a fő célpontja a Szeret tere, a Mezőség volt. A földesurak mindent megtettek, hogy minél több, a megbízhatóságáról és szorgalmáról elhíresült székely munkást itt letelepedésre készítsenek. Így Ghica Comănești földbirtokos 1850-ben kérvényezte Antonio di Stefano püspöktől, hogy létesítsenek egy plebánia-központot Comăneștire, hogy biztosítani tudják az állandó egyházi ellátást, és a katolikusokat ide vonzzák. A kérést elutasították, de néhány év múlva, 1853-ban megalakították a dormánfalvi plebániát.

¹ Racovița, 1895. 252.

² Domokos, 1987. 105. Forrás: *Topografische gen. Beschreibung...*

³ Gabor, 1996. 86.

⁴ Gabor, 1996. 86.

A Misszió sematizmusa 1850-ben „Dormonesti” néven említette, mint amelynek Keresztelő Szent Jánosnak szentelt temploma volt, 280 hívővel, akik nyilván már előbb is ott éltek, lévén 1813-ban épült templomuk.¹ Ezt a templomot 1880–1881-ben renoválták és kibővítették. 1918. szeptember 29-én leégett, majd újat építettek.² Ez 1921–1928 közt épült fel és Jézus Szent Szíve tiszteletére szentelték fel. Mellette harangtorony áll.³ Az 1930-as években papilak is épült. 1990 után a hívek új templomot kezdtek építeni német és skóciai jóakarók segítségével. Legújabb temploma 2003-ban épült fel. Első ortodox templomát 1797-ben Costache Ghica bojár építette. Másikat 1808-ban emelték a lakók Catrina N. Ghica segítségével.⁴

Dormánfalva már a 19. században gyors fejlődésnek indult. Sok sócsempész és kereskedő telepedett ide. Többen voltak köztük magyarok is. A bákói püspökség kezdetben Pusztinának rendelte alá, míg megalapították a dormánfalvi plebániát. Ez volt a jászvásári katolikus vikariátus 25-ik plebániája, amelynek 27 falut és házcsoportot rendeltek alá, 470 családot és 1900 hívőt. A fiókegyházak száma váltakozott. Több levált, mások elnéptelenedtek.⁵

A magyar utazók közül Jerney János mint N. Ghică birtokát mutatta be 250 magyar katolikus lakossal. Megállapította, hogy már régen is laktak itt magyarok, akik elrománosodtak. Román lakói közül a Barna, Batka, Beszelte, Bogos stb. nevéek magyar eredetűek. Magyar telepe a déli részén van. Itt található az a hegy, amely tele van régi cseréptöredékekkel. Átellenben, az Úz vizén túl, északra a magas parton egy óriási nagyságú kúnhalom, az „Ulisco” (Üléskö) emelkedik. A cserépedényes hegy neve Kereboecz (Kérös?). Feltételezi, hogy nem a régiek tórozási helyének a nevéből származik-e magának a településnek a neve is. Ez a TOR-Man-ból könnyen ki-

¹ Uo.

² Moraru, 2003. No. 7. 11.

³ Révai új lexikona V. 2000. 691.

⁴ Racovița, 1895. 251.

⁵ Moraru, 2003. 11.

alakulhatott. Dormánfalva és Doftéana közt van a Macskás patak völgye.¹

Kovács Ferenc a jászvásári katolikus vikariátus 1857. évi jelentését közölte, és 396 katolikus lakosát említette meg.²

Bákó megye földrajzi szótára szerint a 19. század végén 3970 lakosából 3747 volt román, 215 magyar, 2 bolgár, és 4 német. Foglalkozásuk szerint 1568 földműves, 150 kézműves, 45 iparos, 155 kereskedő és 50 szabadfoglalkozású volt. Állatai voltak: 135 ló, 1786 szarvasmarha, 402 sertés, 272 kecske és 3665 juh. 340 méhcsaládja 170 kilogramm mézet és 84 kg faggyút adott.³ A falu határában volt Al. Ştirbei és Gr. Ghica birtoka. Előbbinek 7000 hektár erdeje is volt, amelyben a bükk és a fenyő uralkodik. Ştirbei hercegnek csinos kastélya van szép fekvéssel, körülötte park és szőlő. A kastélyból egyenesen az erdőbe lehet jutni, és hegyet lehet mászni. Legfontosabb termékei voltak a kukorica, zab és szénafüvek. Ezenkívül még természetnek búzát, burgonyát, babot, *haricskát* és kenderet. Volt a határban 3 vízfürész és 3 vízimalom.⁴

Lapos nevű dombon hajdani remetekolostor romjai találhatóak. Itt máskülönben állami birtok és lignitbányák is vannak.⁵

Az 1875. évi sematizmus szerint 31 fiókegyházával együtt 2301 katolikus lakosa volt. A plebánia használt nyelve a magyar és a román volt.⁶ Az 1902. évi sematizmus szerint 340 katolikus lakosa volt.⁷ Weigand Gusztáv német nyelvész-kutató 2700 román és 200 székely lakosát említette meg.⁸

Az 1930. évi népszámlálás idején 7091 lakosából 745 katolikus volt. 681-en magyar nemzetiségűeknek, 665-en magyar anyanyelvű-

¹ Jerney, 1851. I. 172.

² Kovács, 1870. 52.

³ Racoviţa, 1895. 251–252.

⁴ Uo. 252.

⁵ Uo.

⁶ Domokos, 1987. 117.

⁷ Auner, 1908. 82.

⁸ Domokos, 1987. 125.

eknek vallották magukat.¹ 1992-ben 13 883 lakosából 1623 volt katolikus, akik közül Tánczos Vilmos egyetemi tanár és kutató 550-ben állapította meg a magyarul tudók és beszélők számát.²

A 2002. évi népszámláláskor 14 194 lakosából csak 11-et jegyezték be magyar nemzetiségűnek.³

2005-ben 507 családot, illetve 1798 katolikus lakost tartottak nyilván.⁴

Domokos Pál Péter 1928-ban bejárta a Tatros völgyét. A 3200 lelkes dormánfalvi plebániának akkor 60%-a volt magyar nyelvű, 40%-a pedig román nyelvű, annak ellenére, hogy magyar nevéek, magyar származásúak voltak. Plebánosa Svirci Emilius, lengyel származású, magyarul nem tudó pap volt.⁵

Dormánfalva környékén nagy barnaszén- és kőolajmezők vannak. Így a kőolaj-kitermelés és a szénkitermelés fontos foglalkozási ág. A vidék kőolajának a feldolgozására Dormánfalván építettek finomítót. Azonkívül hőerőműve is működik, amelyben lignittel fűtenek. A város nyugati felső negyede, Sălătruc, 1900 után népesedett be. Itt építőanyagipar fejlődött ki. *Balasztot* és bányásznak, s van egy kis vízierőmű is az Úz patakán, felette duzzasztógáttal. Hagyományos vásárait február 20, május 21, július 20 és november 8-án tartották.⁶ Közlünk még néhány helynevet Dormánfalva határából: Lapos, Nagy Fark, Kis Fark, Nemere, Magyaros, Aluniș, Basaca, Plopu, Hâjna, Pânea.⁷ Dormánfalván született Ioan Ferenț (Ferenc János), az egyik legjelentősebb csángó kutató, aki a csángók középkori történetét is bemutató *A kunok és püspökségük* című művével vált nevezetessé.

¹ Uo. 169.; Manuilă, 1938. 32–33.

² Tánczos, 2001. 166.

³ *Anuarul Statistic* 2005. 67. 8.

⁴ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 322.

⁵ Domokos, 1987. 164.

⁶ Frunzescu, 1872. 157.

⁷ Racovița, 1895. 252.

Dózsaújfalú (Gheorghe Doja)

ASzeret Rekecsini-szorosában a folyó árterületének a peremén található Újfalú, amely a 19. században keletkezett település, ahol jelentős számú katolikus közösség él, de ahol az önszerveződésnek csak a csirái vannak meg.

Dózsaújfalú a Szeret folyó síkjának a nyugati peremén, a Szálva patak mentén helyezkedik el 8 kilométerre Rekecsintől északra, 21 kilométerre Bákótól délre, a Bákó–Egyedhalma (Adjud) országút mellett.

Természeti környezetét a Szeret Rekecsini-szorosának is nevezett aszimmetrikus völgyéhez tartozik, amelynek az alsó teraszán alakult ki ez a kis falú, ahol menedékes az átmenet a szub-kárpáti dombosor, a Pietricsika felé.

Neve az elmúlt évszázadban többször megváltozott. A 19. században Újfalú néven szerepelt. Így a klézsei plebánia évi statisztikáiban 1900-ig magyar néven „Újfalú” vagy Uifalău' néven (a magyar elnevezés fonetikus átírása románra) említették. A falú Gheorghe Buzdugan herceg birtoka mellett keletkezett. Ezért a herceg halála után egy ideig Gheorghe Buzdugannak nevezték, azután Satul Nou (Újfalú), majd a század második felében Gheorghe Dojára (Dózsa György) változtatták a nevét. A lakosság körében használt neve megmaradt Újfalúnak. A többi Újfalutól való megkülönböztetés kedvéért használják a Dózsa-Újfalú nevet.

Jerney János a 19. század közepén már írt róla Újfalú néven. Megemlítette, hogy a Sturdza Vazul birtoka volt, Klézse leányegyháza, 2 órányi távolságra. 20 katolikus lakosa volt, akik székely és egyéb eredetű magyarok voltak.²

¹ Gabor, 1996. 89.

² Jerney, 1851. I. 218.

A jászvásári katolikus vikariátusnak az egyházkerületek és a plebániák 1857. évi felsorolásában mint Klézse fiókegyházát említették Újfalun néven, 97 magyar nyelvű katolikus lakossal.¹

Veszely Károly naplójában 1868. augusztus 21-én említette 117 katolikus lakossal.² Bákó megye földrajzi szótára, amely a 19. század végén jelent meg mint Satul Nout (Újfalun) mutatta be, amelynek 102 család, azaz 376 lakosa volt, akik 65 lovat, 344 szarvasmarhát, 113 sertést és 47 kecskét tartottak.³

A 20. század elején Sebestyén Ede is mint Satul Nout említette, majd az 1902. évi sematizmus szerint, amelyet Auner Károly közölt, 186 katolikus lakosa volt, akik a klézsei katolikus plebániához tartoztak.⁴

Az 1930. évi népszámlálás adataiban már Gheorghe Buzdugan néven szerepelt. Akkor 261 katolikus lakosából 9-et írtak be magyar származásúnak, 6-ot magyar anyanyelvűnek.⁵ Domokos Pál Péter tévesen Forrófalva Kákovával azonosította a Buzdugan nevet.

Az 1992. január 7-i népszámlálás adatai szerint 1057 lakosa volt, akik közül 674 volt katolikus.⁶ Többségük a magyar nyelvet ismerő és beszélő volt, 550 személy, amint az Tánzos Vilmos egyetemi tanár felméréséből kitűnik.⁷

2005-ben 200 család, illetve 620 személy volt a katolikusok száma.⁸

Régi templomának nem ismerjük az építési adatait. A régi temploma helyén 1907-ben építettek új templomot Kárpáti Grácián klézsei plebános irányításával, amelyet A kisdud Jézus Szent Teréze tiszteletére szenteltek fel. Dózsaujfalun 1968-ban vált le a klézsei

¹ Kovács, 1870. 51.

² Veszely–Imets és Kovács, 1870. 117.

³ Racovița, 1895. 475.

⁴ Auner, 1908. 81–82.

⁵ Domokos, 1987. 528.; Manuilă, 1938. 30–31., 536.

⁶ *MCsSz. Évkönyv*. 2004. 96.; Tánzos, 1991. 164.

⁷ Tánzos, 2001. 166.

⁸ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 324.

anyaegyházról és alakult önálló plebániává. Hozzá tartozik a ludasi (gisténi) fiókegyház.

A falu lakói többségükben őstermelők, mezőgazdák és állattenyésztők, akiknek ősei a bojár (a herceg) földjeit művelték meg. Hagyománya van a faluban a fazekasságnak is. A falu régi neve is erre utal, „Olari” (Fazekasok) volt a hagyományos elnevezése.¹

Dsidafalva (Adjudeni)

Dsidafalva egyike a legrégebb magyar telepeknek, amelyet majdnem minden katolikusokkal foglalkozó beszámolóban megemlítettek. A Románvásár körüli csángó tömb egyik központi települése, amely évszázadok óta magyar értelmiség nélkül, iskola nélkül, magyar pap nélkül, a magyar kultúrától teljes elszigeteltségben volt. 1890-ben mindössze ketten tudtak írni-olvasni az egész faluban. Ezért a kényszerítő hatások okán lakói régi magyar nyelvüket már egy évszázada nem beszélik, ennek ellenére is mindig vallották magyarságukat. Az utolsó évtizedekben erős egyoldalú propagandahadjárat indult a lakosság magyar tudatának az elsorvasztására.

Dsidafalva a Szeret jobb partján, az abba beömlő Lucka patak bal partján, nagyon alacsonyan fekszik, 190 méter körüli tengerszint feletti magasságban, Románvásártól észak-északkeletre 10 kilométer távolságban. Alacsony fekvése miatt, főképpen tavasszal és ősszel, magas vízállás esetén gyakori árvízveszéllyel kellett megküzdenie.

A falu mai telephelye nem azonos a Bandinus által bemutatottal. A régi településmag nyugatabbra volt a patak mellett, a népiesen „Kenderesek”-nek, románul Cânepiştának nevezett helyen.

¹ Ichim, 1987. 50.

Oklevélben 1455-ben említették először.¹ Neve Bandinus szerint török dárda jelentésű. Az olasz papok Dsudaj, Giudiani, Judaneum, Judeni neveken emlegették.² Az Egyed magyar személynévből alakult ki, román neve is (Agiudeni) és a mai Adjudeni neve. Lükő szerint népies neve Zudófalva, de egyébként Egyedfalva néven ismerteti.³ Az Adjud név a román kutatók szerint is a magyar Egyedből keletkezett, és Egyed utódai jelentésű.⁴ Jorga adjudiaknak, onnan számozóknak tekinti, de semmi közük Egyedhalmához, amit még régi román oklevélben is „Egyedhalma” néven említenek (első említése).

Iosif Gabor is cáfolja az Adzsudi eredetet, ugyanis a falut nem név szerint, de mint az öt Román vidéki falut említik (amelyek egyike volt Dsidafalva), megjegyyezve, hogy 150 évig voltak a huszitizmus befolyása alatt, tehát a 150 évet leszámítva 1420 jön ki, a husziták már meglévő katolikus falukba menekültek. Ő azzal érvel, hogy az Egyedhalma első említése óta (1408) eltelt idő nem elégséges, hogy kirajzás jöjjön létre.⁵ Ez az indok azonban téves, mert az Egyedhalma magyar telep már a 12. században létrejöhetett, mert ebben az időben terjedt ki a magyar hatalom a Szeretig, s minden valószínűség szerint megszállták már akkor a kulcsfontosságú helyeket.

A Románvásár vidéki magyar telepek a felső-tiszai, majd Beszterce vidéki magyarság kirajzása volt, amely a szászok betelepése idején vándorolt Moldvába a gyepű kelet felé való kiterjedése idején, jóval a románok megjelenése és a Moldvai fejedelemség megalakulása előtt. (Lásd Borgován és Karácsonykő címszónál.)

Giurescu Constantin román történétíró a moldvai huszita telepekről értekezve megállapította, hogy 1571-ben Thabuk Mihály tatrosi

¹ Costăchescu, 1931. II. 535.

² Domokos, 1987. 142.

³ Lükő, 1936. 170.

⁴ Gabor, 1996. 8.

⁵ Gabor, 1996. 8.

magyar szerzetes Kamenec Podolszki katolikus püspököt arról értesítette, hogy a mintegy 150 éve tévelygő magyar husziták áttértek a katolikus hitre. Külön megemlítette Husztváros mellett Románvásárt és a szomszédos településeket (Ezek egyike Dsidafalva), amelyekben körülbelül 2000-en vannak. Ezek a települések így 1400 körül, a husziták betelepődése idején is meg kellett legyenek, ugyanis Husz tanítványai az általuk alapított Husztváros kivételével csak katolikus falvakban telepedtek le.¹

A 17. századi tatárbetörések és a pestisjárvány után Bernardino Quirini püspök 1797-ben bejárta Moldvát, és a szabófalvi templommal kapcsolatban említette meg Dsidafalvát is, mint ahol az egész körzetben 300 katolikus magyar család élt.²

Egy 1604. március 30-án keltezett okmányban az egész környéket (Dsidafalvát és a szomszédos falukat) „Zekel vidék” néven említették.³

1625. május 2-án egy Ștefan Tomșa, moldvai vajda által kibocsátott oklevélben megerősítette Luput, a harmadik kancellárt hűséges szolgálataért a Szeret menti, Román vidéki Dsidafalva birtokában.⁴ A Lumina Creștinului monográfiáírója szerint ez volt a falu első említése moldvai belső forrásokban. 1644-ben a dsidafalvi birtokot Alexandru vajda a jászvásári Három tanácsos kolostor mellett működő iskolának adományozta, amelyet Vasile Lupu alapított. Az iskola megszűnése után a kolostorra szállt az adjudeni birtok.⁵

1641-ben Diodat Péter (Petrus Deodatus Baksic) szófiai püspök, Havasalföld és Moldva apostoli vikáriusa a Hitterjesztés Szent Kongregációjához részletes jelentést készített Moldváról. A szabófalvi templom és plebánosa alá tartozó faluk közt említette meg Dsidafalvát, ahol 100 lélek volt és 16 gyermek. Ezek is magyarok,

¹ Lucaci, 1995. 1. 9.

² Călători, IV. 1972. 42.

³ MCSM. Okmánytár. 1989. I. 142.

⁴ Lucaci, 1995. 9.

⁵ Gabor, 1996. 9.

de sem saját templomuk, sem felszereléseik nincsenek.¹ 1643. június 4-én Bartolomeo Basetti is megemlíttette jelentésében Dsidafalvát, mint ahol templom nincsen, 111 hívó van.² Bandinus Mark marcianopolisi érsek, Havasalföld és Moldva apostoli vikáriusa 1647–1648-ban végigjárta a moldvai magyar telepeket s 1648. március 2-án keltezett jelentést X. Incze pápának és a De propaganda FIDE Kongregációnak, amelyben Dsidafalvát, (amelyet maga is így nevez) 9173 hívővel mutatja be, felsorolva a családfők neveit is. Ezek gyakoriságuk sorrendjében a következők voltak: Kati (6 család), Agaras, Ago, Fábían, Janó, Kiska, Páll (2-2), Asszu, Aedilis, Demse, Demetrecke, György, Györgyik, Guza, Frona, Hosszuné, Kántor, Paxi, Veronika (1-1).³

Fél évszázaddal később, 1696-ban újabb összeírásban szerepelnek a dsidafalvi katolikusok nevei. Ezúttal Carlo Antonio Mígrini írta össze az áldozott és nem áldozott hívőket. Ezt is közöljük: Varga (3 család), Józsa, Thamaseus (2-2), Agiaras, Fabianus, Antor, Gatt, Frona, Michael, Galassanos, De Baia (Bajai), Volponio (1-1).⁴

Francesco Antonio renzi misszionárius 1691. február 19-én Jászvásárból küldött jelentésében arról számolt be, hogy Szabófalva, Domafalva, Tamásfalva, Szteczkófalva, és Dsidafalva Szeret menti 5 falu közt egy téglatemplom áll a nyílt mezőn. Körülbelül 200 katolikus hívó van, de sem pap, sem kántor nincs.⁵

1781. szeptember 7-én egy Jászvásárban kiadott okiratban Constantin Moruzzi engedélyezi a kolostorfőnöknek, hogy Dsidafalva lakóit kötelezze, hogy dézsmát fizessenek és robotnapokat dolgozzanak a kolostornak, vagy fizessék azt ki pénzben.⁶ Az első jelentés, amelyben már kis templomról is hírt ad 1641-ben Vlas Koicevic jelentése, aki szintén apostoli látogatásáról számolt be. Ő a Szabó-

¹ Domokos, 1987. 312.

² *MCSM Okmánytár*. 1989. I. 248.

³ Domokos, 1987. 444. *Codex Bandinus*.

⁴ *MCSM Okmánytár*. 1989. II. 748.

⁵ Călători, VIII. 1980. 118.

⁶ Lucaci, 1995. I. 9.

falvához tartozó falukat sorolta fel, köztük Dsidafalvát is, megjegyezve, hogy mindenikben kápolna van.¹ 1762. április 9-én Ioan Hrisostomul Dejoannis, a ferences szerzetesek moldvai prefektusa beszámolója szerint Dsidafalván 30 ház, illetve 140 katolikus lakos élt, ahova a félórányi távolságra lévő Domafalváról járt ki a pap.²

A dsidafalvi plebánia 1762–1776 közt keletkezett. 1774-ben egy névtelen jelentésében számolt be a moldvai katolikus templomok helyzetéről. Ebben azt írja, hogy Giudanóban (Dsidafalva) templom van és paplak. Van kántor is. A katolikusok 300-an vannak. Tehát a plebánia megalakult, és hozzátartoztak Tamásfalva templommal, Rotunda, Burjánfalva és Sagna fiókegyházak templom nélkül.³

Az 1792. évi osztrák katonai térkép leírása szerint 40 házzal szerepelt, 31 családfővel, akik közül 9 volt szolgálatra alkalmas, és 50 ökörfogatot tudtak kiállítani.⁴

Az 1851. és 1875. évi sematizmusokban egyaránt a magyart és a románt jelölték meg az ekléziában használt nyelvként.⁵

Jerney János utazási naplójában 700 katolikus lakosát és a Szentlélek tiszteletére épült anyatemplomát említette. Már Jerney is megjegyezte, hogy gyengén beszélnek magyarul. A település a jászvásári Három főszentről elnevezett érseki templom birtoka.⁶

Kovács Ferenc 1857-ben mint Domafalva fiókegyházát említette, mint amely régen anyaegyház volt, 616 katolikus lakosát és templomát említette.⁷

D. Frunzescu 1872-ben 840 lakosát és május 19-én tartott vásárait jegyezte fel.⁸

¹ Călători, VII. 1980. 141.

² Lucaci, 1995. 10.

³ Domokos, 1987. 104.

⁴ Uo. 104.

⁵ Uo. 117.

⁶ Jerney, 1851. I. 173.

⁷ Kovács, 1870. 48.

⁸ Frunzescu, 1872. 30.

Román megye földrajzi szótára a 19. század végén jelent meg. 249 családfő, illetve 885 lélek élt a faluban. A falu lakói majdnem mind katolikusok, akik már többnyire román nyelvűek voltak. A lakosságnak majdnem 2/3-a szerepelt magyarként, tehát nem a katolikusok, hanem azok, akik magyarnak vallották magukat. Így 175 családfő, illetve 563 lélek (63,6%) volt magyar, és 2 család zsidó a faluban. Sok burgonyát termesztettek, amellyel kereskedtek. 1881-ben épült kő-tégla temploma jó állapotban volt. Volt 114 ház, és az egész faluban 2 személy tudott írni-olvasni.¹ Így a faluba kijáró román értelmiségiek tudták a közvéleményt alakítani.

Az 1902. évi sematizmus már 1058 lakosú plebániaként említette, amelyhez 3 fiókegyház: Burjánfalva, Rotunda és Újfalva tartozott.²

N. Ciocan a Román megyei katolikus keresztények monográfiájában megemlítette a Szentlélek eljövetele tiszteletére épült templomát, amelyet a hívek közmunkával építettek fel 1879-ben. 283 családfő közül 41 volt özvegy, 12 gazdag, 200 középbirtokos és 30 szegény. Érdekesség, hogy búr eredetű ferences papja volt, akinek az ősei Johannesburgban születtek, s aki Hollandiában látta meg a napvilágot. A Szentlélek eljövetele napján rendezett búcsúra a vidék katolikusai is eljönnek. Ortodox temetője nem volt.³

Az 1930. évi népszámlálás időpontjában 1585 lakosából 1562-en voltak katolikusok. Az ekléziához hozzátartoztak Rotunda, Burjánfalva és Rediu fiókegyházak. Csak Rotundán jegyezték be magát magyarnak valló lakost.⁴

1935-ben 1752 volt a katolikusok száma.⁵ A 19. században fatemploma volt, amelyet 1816-ban építettek. Téglatemplomát 1926–1928 közt bővítették, amely a legújabb templom építéséig szolgálta a falu lakóit. 1973–1979 közt elkészült a templomhajó, amelynek a

¹ Condrea, 1891. 7.

² Auner, 1908. 80–81.

³ Ciocan, 1924. 51.

⁴ Domokos, 1987. 251.; Manuilă, 1938. 370–373., 705.

⁵ Lucaci, 1995. 10.

bejárati része két oldalán két hatalmas tornyot építettek 1980–1986 közt. 1990. július 3-án szentelték a régi templom védőszentje, a Szentlélek eljövetele tiszteletére. Ez a templom az egész ország legnagyobb katedrálisainak egyike. 72 méter hosszú, a keresztnél 36 méter széles, és a két torony 72-72 méter magasak. Hatalmas méreteivel uralja a tájat.

1993-ban 1094 család, illetve közel 15 000 lélek élt a faluban.¹

Dsidafalva lakói nagyrészt földművesek, őstermelők, burgonya- és zöldségtermesztéssel foglalkoztak. Burgonyával Jászvásárig eljuttattak a piacokra. A Szeret menti falvak lakói főleg fokhagymát, káposztát és hagymát termesztettek, mint ahogy arról Lükő Gábor is beszámolt.²

Az 1970-es években felépült a Páskány–Románvásár közötti gát-szakasz, ami lehetővé tette még nagyobb területeken a zöldségtermesztést, és a falu biztonságát is szolgálja. Az utóbbi időben egyre többen ingáznak, főleg Románvásár üzemeibe, ahol ipari munkások. Sokan mennek külföldre is munkát vállalni.

Dsidafalva esetében is jól bevált módszert alkalmazott a román hatalom. Megfosztotta értelmiségétől, majd a kötelező román nyelvű oktatás azt sugallja, hogy tagadják meg múltjukat a magyargyűlölet szellemében. Így nem csoda, hogy egyike azoknak a településeknek, ahol talán elsőként adták fel ősi nyelvüket.

Egyedhalma (Adjud)

Egyedhalma egyike a legrégebb moldvai magyar telepeknek. Már a 13. század elején benyomultak őseink a kunok földjére, s a Tatros, Beszterce és Moldva völgyein keresztül elérték a Szeret vonalát. Ioan Ferentz is beszámolt erről *A kunok és püspökségük* című könyvében. Ez a nagytudású csángó pap levéltári kuta-

¹ Uo.

² Lükő, 1936. 14.